

רות פרק ב

א וילנעמי מודע לאישה, איש גבור חיל ממשפחת אלימלך: וישמו בעז. ב ותאמר רות המואביה אל-נעמי, אלכה-נא השדה ואלקטה בשבלים אחר אשר אמצא-חן בעיניו; ותאמר לה לכי בתי. ג ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקצרים; ויגר מקרה חלקת השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך. ד והנה בעז בא מבית לחם, ויאמר לקוצרים ה' עמכם; ויאמרו לו יברכה ה'. ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים: למי הנערה הזאת. ו ויען הנער הנצב על-הקוצרים ויאמר: נערה מואביה היא השבה עם-נעמי משדי מואב. ז ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים, אחרי הקוצרים; ותבוא ותעמוד מאז הבקר ועד-עתה, זה שבתה הבית מעט. ח ויאמר בעז אל רות הלוא שמעת בתי, אל-תלכי ללקט בשדה אחר, וגם לא תעבורי, מזה; וכה תדבקין עם-נערתי. ט עיניך בשדה אשר-יקצרון, והלכת אחריהן, הלוא צויתי את הנערים לבלתי נגעך; וצמת, והלכת אל-הפלים ושתית מאשר ישאבון הנערים. י ותפל על-פניה, ותשתחו ארצה; ותאמר אליו, מדוע מצאתי חן בעיניך להפירני- ואנכי נכריה. יא ויען בעז ויאמר לה, הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך, אחרי מות אישך; ותעזבי אביו ואמוך, וארץ מולדתך, ותלכי אל-עם אשר לא ידעת תמול שלשום. יב 'שלם ה' פעלך; ותהי משפרתך שלמה מעם ה' אלוהי ישראל, אשר-באת לחסות תחת-כנפיו. יג ותאמר אמצא חן בעיניך אדני כי נחמתני, וכי דברת על-לב שפחתך; ואנכי לא אהיה קאחת שפחתך. יד ויאמר לה בעז לעת האכל, גשי הלם ואכלת מן-הלחם, וטבלת פתך בחמץ; ותשב מצד הקצרים, ויצבט-לה קלי, ותאכל ותשבע ותתר. טו ותקם ללקט; ויצו בעז את-נערו לאמר, גם בין העמרים תלקט--ולא תכלימוה. טז וגם של-תשלו לה מן-הצבתיים; וצובתם ולקטה ולא תגערו-

בה. יז ותלקט בשדה עד-הערב; ותחבט את אשך-לקטה ויהי כאיפה שערים. יח ותשא ותבוא העיר, ותרא חמותה את אשך-לקטה; ותוצא ותתן-לה את אשך-הותרה משכבה. יט ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום, ואנה עשית? ה' מפירך ברוך; ותגד לחמותה את אשך עשתה עמו, ותאמר שם האיש אשך עשיתי עמו היום בעז. כ ותאמר נעמי לכלתה, ברוך הוא לה, אשך לא-עזב חסדו את החיים ואת-המתים; ותאמר לה נעמי, קרוב לנו האיש- מגאלגו, הוא. כא ותאמר רות המואבית: גם כן-אמר אלי, עם-הנערים אשך-לי תדבקין, עד אם-כלו את כל-הקציר אשך-לי. כב ותאמר נעמי אל-רות כלתה: טוב בתי כן תצאי עם-נערותי, ולא יפגעו-בך בשדה אחר. כג ותדבק בנערות בעז, ללקט עד-כלות קציר-השערים וקציר החטים; ותשב, את-חמותה.

המפגש עם בועז

הפרק השני מתחיל בתיאור מורחב אודות דמות המפתח, אשר השתלבותה בעלילה תהווה את נקודת המפנה במגילה. באמצעות קריאה מדוקדקת וירידה לעומק הפשט נוכל להתחיל ליצור פסיפס לדמות. היכרות עם תכונותיה ומידותיה תוביל אותנו להבנה מדוע "זכתה" דמות זו להצטרף לעלילה, וכיצד תוכל לחולל את השינוי המיוחל.

היכרות עם דמות

א וּלְנַעֲמִי מוֹדֵעַ לְאִישָׁהּ, אִישׁ גְּבוּר חָיִל מִמְּשַׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וְשָׂמוּ

בְּעַז.

'וּלְנַעֲמִי מוֹדֵעַ לְאִישָׁהּ' - טרגדיית העלילה וגם נקודת המפנה עומדות על דמותה של נעמי. שיוך דמות המפתח לנעמי ולבעלה באמצעות המילה 'מוֹדֵעַ' רומז, כי בעצם המשבר שהיא חווה טמונה גאולתה.

השורש י,ד,ע מבטא הבנה והכרה, כאשר ידיעת דבר מה מאפשרת את הכרתו. ככל שידיעת האדם תגבר, כך הבנתו תעמיק ותתבאר יותר.¹ התיאור מלמד כי הדמות שלפנינו הכירה לעומק את עולמו הפנימי של אלימלך ואת הלכי הנפש שגרמו לו לרדת מהארץ. מכאן צמחה דרשת חכמים כי לאיש זה היו רגשי חיבה והערכה לאלימלך.² כפי שנראה בהמשך, הכרה זו תבוא לידי ביטוי ביחס הדמות לגאולת רות.

¹ לצורך תיאור היכרות עמוקה בין בעל לאשתו, המקרא משתמש בשורש י,ד,ע כדי לבטא את התקשרותם של רוח וגוף, כדוגמת **בראשית** (ד, א): "וְהָאָדָם יָדַע אֶת תְּוֹה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן...".

² **רות זוטא** (ב, א): "היה אוהבו של בעלה".

'אִישׁ' - המגילה מתארת את דמות המפתח ואת אלימלך באמצעות המילה 'אִישׁ'.³ למרות הפער התהומי בין מעשיהם, הכתוב רומז כי לשניהם מכנה אישיותי משותף, אשר כל אחד בחר לנתב לכיוון המנוגד לחברו. באופן מעמיק מתברר, כי התיאור 'אִישׁ' של דמות המפתח מלמד שהיא תשובת המשקל ל'אִישׁ' שבגינו התחילה הטרגדיה. בעוד אלימלך הוא באור שלילי המייצג את האיש השכיח בתקופת השופטים העושה הישר בעיניו, דמות זו מצטרפת לדמויות מופת שמכוח אישיותם פעלו עם א-ל באירועים מכוננים בתולדות ישראל.⁴

'גִבּוֹר חַיִּל' - אנו עומדים על מאפיין נוסף של הדמות מהביטוי 'גִבּוֹר חַיִּל' על שני חלקיו. גִבּוֹר מבטא עוצמה פנימית המנהיגה בהצלחה את דרכי האדם,⁵ וחַיִּל מתאר כוח ויכולת הנהגה חיצונית של האדם היכולה להתבטא בעשייה, וכתיאור להצלחה ולשגשוג.⁶

³ רות (א, א): "וַיֵּלֶךְ אִישׁ..."

⁴ שמות (ב, א): "וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לִוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לִוִי...". במדבר (כז, יח): "...קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רִיחַ בּוֹ וְסַמְכָתָ אֶת יָדְךָ עָלָיו." שמואל א' (א, א): "וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמָתִים צוֹפִים מֵהַר אֶפְרַיִם וְשֵׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן יִרְמִיָּהוּ אֵלֶיהוּא בֶּן תַּחוּ בֶּן צוּף אֶפְרַתִּי". מגילת אסתר (ב, ה): "אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשֵׁמוֹ מֵרְדֵּכִי בֶּן יְאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶּן קִישׁ אִישׁ מִיָּנִי".

⁵ משנה, מסכת אבות (ד, א): "אִיזְהוּ גִבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ...". מהר"ל, דרך חיים על המשנה: "...אבל הכובש את יצרו זה מצד האדם עצמו ולא מצד הזולת. ובשביל כך ראוי שיקרא 'גבור'. ולפיכך אמר 'איזה גבור זה הכובש את יצרו', שהגבורה אצלו, אף כי לא היה מנצח אחר, ואז יפול על עצמו שם 'גבור'".

⁶ מלכים ב' (ז, ו): "...קוֹל רָקַב קוֹל סוֹס קוֹל חֵיל גְּדוֹל...". משלי (לא, י): "אֲשֶׁת חַיִּל מִי יִמְצָא...". שמואל א' (לא, יב): "וַיִּקְרָמוּ כָּל אִישׁ חַיִּל וַיִּלְכּוּ כָּל חַלְיָה...". צפניה (א, יג): "וַיְהִי חַיִּלִּם לְמִשְׁפָּה וּבְתִיקָם לְשִׁמְקָה...".

בראייה אמונית האדם נברא למציאות בה האתגרים העומדים לפניו מבית ומחוץ מתגברים בכל יום,⁷ והאפשרות לצלוח אותם קשה וייתכן אף בלתי ישימה.⁸ בנפש האדם קיימות נטיות ומידות טבעיות שבמצבם הגולמי ימשכו אותו לאפיקים הזרים לעולם הרוח ולמוסר, ובעולמו החיצוני ישנם התמודדויות חברתיות וגירויים סביבתיים היכולים להסיטו מדרך היראה והאמונה.

התשובה לאתגרים אלו עומדת על שתי תכונות אלו. מידת הגבורה מביאה לידי חוסן רוחני וערכי שבאמצעותו האדם יכול לעמוד בפרץ כנגד הגירויים השונים, והחיל מקנה לאדם את הכלים הראויים להופעת גבורת האדם, ומאפשר לו לפעול ולעצב את המציאות, ולא רק לשרוד רוחנית.

המגילה רומזת כי תכונות אלו של דמות המפתח תעמודנה למבחן במקרים שהעלילה תניח לפתחה, והיא תעמוד בהם בהצלחה. בזכות הגבורה והחיל הדמות תפעל לשינוי העלילה ותטביע את חותמה לדורות הבאים.⁹

'מִמְשַׁפְּחַת אֱלִימֶלֶךְ' - תיאור הקרבה המשפחתית מלמד כי היא תהווה גורם משמעותי בהתפתחות המפנה בעלילה. הקרבה המשפחתית יכולה להעיד על הערוגה ממנה צמחו אלימלך והדמות שלפנינו.

⁷ **מסכת קידושין** (ל ע"ב): "אמר רבי שמעון בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו' (תהלים לו, לב). ואלמלא הקב"ה שעוזר לו - אינו יכול לו, שנאמר, 'ה' לא יעזבנו בידו'".

⁸ על פי **מסכת עירובין** (יג ע"ב): "תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל. הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא - יפשפש במעשיו".

⁹ **רות רבה** (ד, ג): "אמר ר' אבהו נפיל נסיב לנפילא מה הם מעמידין גבורי חיל, בעז נסיב לרות מה הם מעמידין דוד (שמואל א' ט"ז) יודע נגן וגבור חיל...".

המשפחה במובנה הרחב מכניסה תחת כנפיה את המשפחה הגרעינית והמורחבת כאחד, וקיימת השפעה הדדית זו על זו. על כך דרשו חכמים, כי איש זה הוא בן דודו של אלימלך.¹⁰

הנחתנו מלמדת כי קיים מכנה משותף בין אלימלך לדמות שלפנינו בטבעם ובתפיסת עולמם. לא בכדי, שמותיהם מבטאים משמעות של מנהיגות כעדות לעולם הפנימי המשותף של הוריהם ומשפחתם. אולם בעוד שאלימלך בחר לזנוח את ערכי משפחתו עת ירידתו מהארץ, דמות המפתח התמידה בתפיסת עולמה ומכוחה תפעל את פעולתה.

'וְשָׂמוּ בְעֵז' - כפי שלמדנו, דרך שמות הילדים ניתן להיפגש עם רגשות ההורים ושאיפותיהם שעמדו ברקע נתינת השם. השם בְּעֵז מבטא את שאיפת הוריו לאדם בעל עוז המנהיג את חייו בגבורה ובתוקף - 'בו-עוז'.

עזות

ברובד עמוק יותר, אפשר לומר כי קיימת בבוועז עזות ייחודית שתשפיע במידה רבה מאד על החלטותיו, והן תשפענה על המפנה בעלילה.¹¹ בראייה אמונית, תכונת העזות יכולה לסייע לאדם לפעול גדולות ונצורות בחייו, אך באותה המידה עלולה לשמש חרב פיפיות ולהרע לאדם.¹² העזות מביאה לידי תפיסת עולם תקיפה ועמידות איתנה כנגד

¹⁰ רות זוטא (ב, א): "ולנעמי מודע לאישה - ...בן דודו".

¹¹ זוהר חדש רות (מג, ע"ב): "...ועל דא אתקרי בוועז - ביה תקיף לנטלא כל עינוגי גופא וכל שפר גופא... ולא חליש" (בוועז מלשון התקיפות שבו, שיכול ליטול מעצמו עינוגי הגוף ולא נחלש מכך).

¹² רש"י הירש, (שמות כח, מ): "...ואילו תכונת העזות יכולה לשמש מידה טובה או רעה, הדרגה הגבוהה ביותר של שלמות מוסרית צריכה עזות הנפש, כלומר אופי מוצק ואיתן, ואותה התכונה יכולה להביא את האדם גם אל תחתית התהום בחיי המוסר. יש עזות לה' ועזות לעזאזל... הציץ מקדש את מידת העזות שבקדושה במלחמתה עם השוא והשקר...".

המתנגדים לה,¹³ ובשימושה הטוב משמשת כאבן הראשה למנהיגות בעלת חזון גדול החותרת להשגתו.

עם ישראל השואף לתקן עולם,¹⁴ ניחן בעזות גדולה המאפשרת לו לדבוק בעמדתו לאורך אלפי שנים חרף המציאות המשתנה.¹⁵ עזות זו של ישראל מלמדת כי מקומם בעולם הרוח הנצחי, לעומת החומר המשתנה מעצם טבעו.¹⁶

הנחתנו שופכת אור כי עזות המנהיגות היא מנת חלקו של שבט יהודה והייתה בטבעה של משפחת אלימלך. בעוד שאלימלך בחר לנווט תכונה זו לשלילה ולרדת מהארץ,¹⁷ בועז יפעל טובות מכוח עזותו בשינוי העלילה.

'הצדיקים שמם קודם'

במבט משלים, חז"ל למדו את אופן הצגת תיאורי הדמויות במקרא, והסיקו כי אופן התיאור רומז על תכונותיה של הדמות. כאשר הכתוב מציג את שם הדמות לפני מילת הקדמה כל שהיא, הדבר מעיד על תכונתה הרעה, כדוגמת - 'צִלְיָת שְׁמוֹ'. אך כאשר מילת

¹³ מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב הבושה: "...תכונה זאת (העזות) שהיא קשה ואינו מקבל התפעלות...".

¹⁴ הראי"ה, ישראל ותחייתו (י): "כנסת ישראל שואפת לתקן העולם בכל מלואו...".

¹⁵ מסכת ביצה (כה ע"ב): "תנא משמיה דרבי מאיר: מפני מה נתנה תורה לישראל? מפני שהן עזין. תנא דבי רבי ישמעאל... שאלמלא נתנה תורה לישראל אין כל אומה ולשון יכולין לעמוד בפניהם. והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: שלשה עדין הן- ישראל באומות, כלב בחיות, תרנגול בעופות".

¹⁶ על פי מהר"ל, נצח ישראל (יד): "...ועוד אמרו ז"ל כי ישראל הם העזים שבאומות. וזה מפני כי כל זה יש לו כח הצורה... והם עזים כמו אש. וכל זה מפני שהם נבדלים מן החומרי, כי האש שהוא להב אין בו גוף, והוא קשה וחזק, וכך הם ישראל שאינם חומריים, לכך הם קשים לקבל התפעלות...".

¹⁷ מדרש שמואל, מסכת אבות (ה, כב): "...עז פנים לגיהנם, שעזות הפנים יביאהו לשנאת המוכיחים ומיאוס הדרך הטוב".

היחס תופיע לפני שם הדמות, הכתוב רומז על מידותיה הטובות כפי שמופיע במגילתנו - 'וְשָׁמוּ בְעֵז'.¹⁸

בהשקפה אמונית הוויית האדם יכולה להתפתח לכיוונים מנוגדים. האדם יכול לגלות עצמאיות רוחנית המעצבת את החומר ונותנת לו את ערכו, ומנגד יכול הוא להתעטף באצטלה רוחנית אשר כולה משועבדת לחומר שהיא באה להצדיקו.¹⁹

חכמים מציינים כי 'הרשעים הן קודמין לשמים', אצל דמויות אלו מרכז כובד החיים עומד על 'האני', ומתוך עמדה מצומצמת ואנוכית זו הם יוצרים מגע עם העולם. הלכי נפשם ופועלם נעים מתוך תפיסה הרואה במציאות אמצעי להשגת מטרתיהם, ולא מן הנמנע כי ישתמשו בהצדקות אידאולוגיות ו'רוחניות' לצורך זה.

אך כאשר מילת ההקדמה קודמת לשמות הדמויות, הדבר מצביע על היותם צדיקים - 'הצדיקים שמם קודמין'. אצל אנשים אלו המהות הערכית קודמת לחייהם הפרטיים ואף עומדת בייסודם, ובמעשיהם מונחת שאיפה פנימית לבטא את המהות בחייהם.²⁰

¹⁸ **רות רבה** (ד, ג): "הרשעים הן קודמין לשמן, (שמואל א' י"ז) גלית שמו, (שם כ"ה) נבל שמו, (שמואל ב' כ') שבע בן בכרי שמו, אבל הצדיקים שמן קודמין, (שמואל א' ט') ושמו קיש, (שם) ושמו שאול (שם י"ז) ושמו ישי (אסתר ב') ושמו מרדכי (שמואל א' א') ושמו אלקנה, ושמו בועז דומין לבוראם, שנאמר (שמות ו') ושמי ה' לא נודעתי להם".

¹⁹ על פי מהר"ל, **גבורות ה'** (ד): "ומפני שהצורה המוטבעת היא צורה פחותה נאמר עליה ארור כנען וגו' ויהי כנען עבד למו, שהצורה המוטבעת היא צורה ואין לה שלמות אשר ראוי לצורה, שראוי שתהיה צורה נבדלת והיא צורה חסרה וארורה, והצורה הזאת המוטבעת אינה בן חורין רק משועבדת לצורה הנבדלת, וזה בשביל חסרון הצורה המוטבעת שהיא צורה חסרה".

²⁰ וכך אפשר להסביר את סוף המדרש "ושמי ה' לא נודעתי" - הקב"ה נגלה אל האבות בשם אדנות - אדון הכל, כדי לייסד את האמונה בבורא העולם. שמו ה', 'שנקרא לא כפי שנכתב', מבטא את המהות ואת דרכי ההשגחה שהבורא מנהיג את העולם.

דרשת חכמים חושפת כי עולמו הערכי של בועז מנווט את חייו, ובכך משלימה את תיאורי המגילה מהם עלה, כי תכונותיו והרקע המשפחתי של בועז מהווים תשובת המשקל לאלימלך שממנו התחילה טרגדיית העלילה.

אבצן

המגילה אינה מפרטת מי הוא השופט שחי בזמן התרחשות העלילה, ומסתפקת בתיאור כללי של תקופת השופטים. בדרך זו מביע הנביא כי המידע בדמות השופט לא יוסיף להבנת הסיפור, ודי ללומד להיכנס דרך שערה של תקופת השופטים בכדי להיפגש כראוי עם ההתרחשות. עם זאת, חכמים דרשו כי בועז הוא השופט אבצן.²¹ ברקע ללימוד מונחת ההנחה כי היכרות עם השופט תשפוך אור נוסף על העלילה. דרשתם פותחת צוהר שדרכו נוכל להכיר את הלכי נפשו של בועז באופן המשלים לתיאור המגילה.

אין בספר שופטים התייחסות רחבה לשופט אבצן. הוא הוזכר רק בשלושה פסוקים בהם המקרא התמקד בתיאור ריבוי ילדיו ובאופן שבחר לחתנם.²² מעשים אלו מעידים על תפיסת עולמו של אבצן, שזכה להימנות עם שופטי ישראל.

בראייה אמונית, המאמין בעולם ומכיר את ערך החיים ישאף להרחיב את כוחותיו ולהגדיל את מספר בני משפחתו. בבסיס גישה זו עומדת גם הכרת האדם בחשיבות האידאה של עמו, וברצונו שרעיון זה

²¹ מסכת בבא בתרא (צא ע"א): "אמר רבה בר רב הונא אמר רב אבצן זה בעז".

²² שופטים (יב, ח-י): וישפט את בניו את-ישראל, אבצן מבית לקם: ויהי-לו שלשים בנים, ושלשים בנות שלח החוצה, ושלשים בנות, הביא לבניו מן-החויץ: וישפט את-ישראל, שבע שנים: וימת אבצן, ויקבר בבית לקם".

יצא אל הפועל בדורות העתידיים. באופן מעמיק, האמונה בחיים מהווה את יסוד התקווה באנושות, כאשר ריבוי אנשים מישראל מקדם את תיקון העולם.²³ הנחתנו מלמדת כי ריבוי ילדיו של אבצן הוא פועל יוצא של דבקותו בחיים והכרתו בערכם.

בנוסף על כך, תיאור המקרא את תהליך נישואי ילדי אבצן מלמד, כי הוא פעל לטשטש את גבולות הגזרה בין השבטים באמצעות בחירתו להשיא את ילדיו עם בני שבטים אחרים. בתקופה בה הפרט התבדל וניהל את חייו ללא התחשבות בערכים כללים, אבצן שאף לגבש את העם דרך ומהווה דוגמא אישית ומשפחתית.

עם זאת, חכמים ציינו כי רוחות התקופה השפיעו על אבצן וצרות עין דבקה בו. באירועיו המשפחתיים בחר להתעלם מאלו הזקוקים לקרבה וחום ועל כך נענש במות ילדיו בחייו.²⁴

שיבה משותפת

דרשת חכמים על היות בועז-אבצן, משלבת את שתי הטרגדיות המשפחתיות הנובעות מצרות עין למהלך אחד. שתי דמויות המפתח נמצאות בתהליך זהה - שיבה. נעמי חוזרת אל מולדתה ואלוקיה, וכפי

²³ על פי **מסכת יבמות** (סב ע"א): "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר (ישעיהו נז, טז) 'כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי'".

²⁴ **מסכת יבמות** (צא ע"א): "וישפט את ישראל שבע שנים ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר כודנא עקרה (פרדה עקרה) במאי פרעא לי תאנא (אין לו בנים שיזמין לי לסעודתן) וכולן מתו בחייו".

שנראה בועז יתקן את מעשיו, ונקודת מבטו על העולם תצמח מתוך ערך החסד.²⁵

יוזמת רות

ב וַתֹּאמֶר רות המואביה אֵל נַעֲמִי, אֲלֶכָה נָא הַשָּׂדֶה וְאֶלְקָטָה
בַּשָּׂבָלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא חֵן בְּעֵינָיו; וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בְתִי.

לאחר קבלת הפנים הציבורית, הכתוב אינו מתאר מה מתחולל בנפשן של נעמי ורות ביחס למצבן הרעוע. יוזמתה של רות מפסיקה את שתיקת המקרא, ומתחילה את העלילה בבית לחם.

נעמי שהעידה על עצמה בפני בנות העיר כי חייה מרירים הייתה 'כבויה' ומכונסת בתוך עצמה. הבושה מפני התושבים בעקבות ירידת מעמדה וחזרתה ריקם לעיר עם כלה מואביה, נתנו בה את אותותיהם.

רות הבינה לנפש חמותה וקיבלה החלטה אמיצה לצאת ללקט שיבולים להשגת מזון, חרף זרותה בקרב תושבי העיר הרואים בה עדיין מואביה. קשיי השתלבותה עם בני המקום מערערים את מקומה בנוף המקומי, ולכן היא מתנה את הצלחת הלקיטה במציאת חן בעיני בעל השדה ('אֲשֶׁר אֶמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו').²⁶

דבקותה של רות בנעמי חרף מעמדן הירוד בבית לחם, גרמה לשינוי ביחס נעמי להצטרפותה. בחזרתן לארץ ניסתה נעמי להניא את רות מלהצטרף אליה. כשראתה שלא תצליח בכך חדלה מלדבר עמה, אך עדיין

²⁵ גם דרשת חכמים כי בועז קבר את אשתו ביום הגעת נעמי ורות לבית לחם משלבת את הטרגדיות, **ילקוט שמעוני** (נ"ך, תרא, יב): "אמר רבי יצחק אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו של בועז".

²⁶ הרגשת זרות תבטא גם אצל נער הקוצרים שיעיד עליה כי היא נערה מואביה, וגם רות תבטא כי היא מחשיבה עצמה כנוכרייה.

לא השלימה עם מעשיה. כעת, מסירותה של רות השפיעה על נעמי להביע את חיבתה כלפיה כפי שהיה לפני חזרתן לארץ ('בְּנֵי'), ולהמשיך לקרבה כבת משפחה - 'בְּתִי'.

עבודת לקיטת שיבולים הצריכה את רות להתמודד עם מציאות המנוגדת לזו שהכירה עת הצטרפה למשפחת אלימלך. המגילה לא תיארה כי המשפחה סבלה מרעב בשדה מואב, וכעת רות מתמודדת עם מבחן העוני ועומדת בו בגבורה. היא מחליטה לא לבכות למר גורלה, אלא לצאת וללקט.

ג וַתֵּלֶךְ וַתְּבֹא וַתִּלְקֹט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקְּצָרִים; וַיִּקֶר מִקְרָהּ חֵלְקֵת הַשָּׂדֶה לְבַעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ.

הליכת רות ללקיטה בשדה לוותה בחיבוטי נפש ובהססנות גדולה. החשש כיצד תתקבל בשדות בית לחם גרם לה ללכת ולשוב - 'וַתֵּלֶךְ וַתְּבֹא'. השפל הרוחני של החברה בתקופת השופטים התבטא גם ביחס הקלוקל בין המינים. הליכתה של אישה זרה ברחובות בית לחם יכולה להביא לידי פגיעה בה. מהנחה זו חכמים דרשו כי מציאת אנשים מהוגנים הניחה את דעתה של רות והצטרפה אליהם בלקיטה בשדה.²⁷

יסוד המקריות

המגילה מתארת כי מוטיב המקריות מושך בחוטי העלילה באופן מודגש 'וַיִּקֶר מִקְרָהּ'.

המקריות מתבטאת במספר דרכים בעלילה: רות הגיעה במקרה לשדהו של בועז ('וַיִּקֶר מִקְרָהּ'); הגעת בועז לשדהו מתוארת כהפתעה

²⁷ **מסכת שבת** (ק"ג ע"ב): "מהו ותלך ותבא - אמר רבי אלעזר שהלכה ובאה הלכה ובאה עד שראתה בני אדם המהוגנים לילך עמהם".

(וְהִנֵּה בְעוֹז), לקיטת השיבולים מתבססת על מקריות של נפילת שיבולים מידי הקוצר, וחיי המלקט תלויים ועומדים על אירועים שאינם בשליטתו ובשליטת הקוצר אלא ביד "המקרה".²⁸ בהמשך המגילה יתברר כי גם הסדרת הגאולה תתבצע בזכות הגעתו הלא צפויה של הגואל (וְהִנֵּה הַגָּאֹל).

ביסוד אמונת ישראל עומד ערך ההשגחה העליונה על הבריאה כולה.²⁹ הביטוי 'מקרה' צומח ועולה מראייה סובייקטיבית של האדם, ומבטא עמדה שגויה הסוברת כי באירועים יוצאי דופן שאינם בשליטתו, הגורל הוא העומד מאחוריהם ללא כוונת מכוון.

האמונה מנחה כי המחשבה האלוקית מקיימת את המציאות דרך חוקי הטבע שיצר הבורא.³⁰ השגחת האלוקים על ברואיו אינה פוגעת בבחירתו החופשית של האדם להתנהל תחת מסגרת הטבע,³¹ אך אל לו לאדם לשכוח כי השגחת ה' עומדת ביסוד המציאות.

²⁸ רמב"ם, **משנה תורה**, הלכות מתנות עניים (ד, א): "איזהו לקט? הנופל מתוך המגל בשעת קצירה, או הנופל מתוך ידו כשמקבץ השבלים וקוצר. והוא שיהיה הנופל שיכולת אחת או שתיים..."

²⁹ **תהלים** (לז, כג): "מה מַצְעֲדֵי גֵבֶר כּוֹנְנוּ, וְדַרְכּוֹ יִחְפָּץ". שם (לג, יד): "...ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ". באופן עקיף ניתן ללמוד מ**שורת הרמב"ם** (ס' תלו): "על מה שאמרת אתה כי כל מעשה בני האדם אינם בגזירה מלפני הבורא יתעלה - הוא האמת שאין בו דופי".

³⁰ **דרשות הר"ן** (דרוש ח): "...ומכל מקום הדבר מוסכם בין חכמי ישראל, שהעולם הזה התחתון נמסר ונוהג כפי מערכת הכוכבים, אם לא שעבודת השם יתברך תבטל הרושם המתחייב ממנה". **רמב"ן**, בראשית (יח, יט): "...כי ידיעת השם, שהיא השגחתו בעולם השפל, היא לשמור הכללים. וגם בני האדם מונחים בו למקרים...", כלומר לתוצאות חוקי הטבע שהם מבטאים חלק מההשגחה האלוקית.

³¹ רמב"ם, **מורה נבוכים** (ח"ג יז, ג): "יסוד תורת משה רבנו ע"ה וכל ההולכים אחריה היא שהאדם בעל יכולת מוחלטת, כלומר שיש בטבעו ובבחירתו וחפצו לעשות כל מה שביד האדם לעשות". **מסכת ברכות** לג ע"ב: "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים". **שורת הרמב"ם** (ס' תלו): "וכל מעשה בני האדם בכלל יראת שמים הם, וסוף כל דבר ודבר ממעשה בני האדם בא לידי מצוה או עבירה".

המקדש את המקריות בעולם ורואה בה ערך עצמי נמשל לאדם הטמא
טומאת קרי, המצמצמת את הכניסה לכל מתחם בית המקדש.³² משל זה
מלמד כי תפיסת המקריות מונעת מהאדם לראות את יד ה' המכוונת את
המציאות.

לאור הנחה זו עולה השאלה:

- מדוע המגילה בחרה להשתמש במוטיב המקריות הסותר את
אמונת ההשגחה?

ענווה לראיית הגאולה

חזון הגאולה עומד בבסיס קיומו של העולם, כאשר האחריות להובלת
תיקון העולם מונחת על כתפי מלכות בית דוד.³³ למרבה הפלא, בסקירה
כוללת נוכל לזהות כי מלכות בית דוד צמחה מאירועים קיצוניים.

רות המואביה שמצאצאיה ייולד דוד, ונעמה העמונית אם רחבעם
בן שלמה, הן מזרעם של מואב ועמון שנולדו לאחר גילוי עריות במשפחת
לוט.³⁴ אומות אלו לא החזירו טובה לאלוקים עבור הצלת אביהן מהחרבת

³² רמב"ם, **משנה תורה**, הלכות תעניות (א, ג): "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה
ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות... הוא שכתוב בתורה 'והלכתם עמי
בקרי... והלכתי עמכם בחמת קרי', כלומר: כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי,
אוסף לכם חמת אותו קרי".

³³ על פי **מסכת פסחים** (נד ע"א): "תניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן תורה
ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח".

³⁴ **בראשית רבה** (מא, ד): "(ללוט) היה צאן ובקר ואהלים... שני אהלים רות המואביה ונעמה
העמונית... קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך... רבי יוסי אמר שתי מציאות רות המואביה ונעמה
העמונית...".

סדום, והתמידו במעשיהם לפגוע ולהחטיא את ישראל.³⁵ עונשם מתבטא במניעתם מלבוא בקהל ישראל, ובנבואות זעם על חורבנם שבוא יבוא.³⁶ כמו כן, הולדת פרץ מייסד שושלת בית דוד הינה תוצאה של 'מעשה יהודה ותמר' שהחשיבה לזונה,³⁷ ושלמה המלך ייוולד לאחר 'מעשה דוד ובת שבע' אשר נתן הנביא הוכיחו על כך.

מאורעות אלו חיזקו את ההכרה כי מחשבותיו ודרכיו של האל אינם ניתנים לבני אנוש להבנה ולצפייה מראש,³⁸ והיוו תשתית לקביעת חכמים כי הגאולה תופיע בהיסח הדעת.³⁹

עם זאת, מידת הענווה מקנה לאדם את הראייה האמונית המאפשרת להיפגש עם דבר האלוקים, ולהכיר במקצת את יד ה' המובילה את ההיסטוריה.⁴⁰ בזכות מידת הענווה המרכזית אצל משה רבינו, יכול היה להיפגש פנים אל פנים עם האלוקים ולהוריד את התורה לעולם. אך בשל חסרונו כבן אנוש, נמנע ממנו להבין לעומק את החכמה האלוקית כי נסתרת היא.⁴¹

³⁵ שם: "...לא דיין שלא פרעו לנו טובות אלא רעות, הרא הוא דכתיב 'וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וגו' ועתה לכה נא ארה לי את העם', (שופטים ג) ויאסף אליו את בני עמון ועמלק וילך ויך את ישראל ויירשו את עיר התמרים...".

³⁶ שם: "...עמדו ד' נביאים וחתמו גזר דינם. אלו הם ישעיה וירמיה צפניה ויחזקאל, ישעיה אמר (ישעיהו טו) 'משא מואב כי בליל שודד ער מואב נדמה...', ירמיה אמר (ירמיהו מט) 'זה שמעתי אל רבת בני עמון תרועת מלחמה והייתה לתל שממה ובנותיה באש תצתנה...'.
³⁷ שם (פה, א): "'ויהי בעת ההיא וירד יהודה' - יהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עסוק

לברוא אורו של מלך המשיח".

³⁸ ישעיהו (נה, ח): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה'".

³⁹ מסכת סנהדרין (צז ע"א): "שלשה באין בהיסח הדעת, אלו הן: משיח, מציאה ועקרב".

⁴⁰ על פי מידות הראי"ה, ענווה (ו): "אי אפשר להשיג השגה ברורה כי אם על ידי ענוה".

⁴¹ שמות (לג, יג): "ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך, הודעני נא את דרכך ואת דרכיך... ויאמר לא תוכל לראת את פני לא יראני האדם וחי".

מגילת רות המתארת את יסודות מלכות בית דוד ומשיחו העתידי, מבקשת להקנות את יסוד הענווה בבניין אמונת ישראל דרך מוטיב המקריות. ענווה זו מהווה את אחד היסודות של נבואת מגילת רות שהוצרכה לדורות. על ישראל לצפות ולראות את צמיחת הישועה מתוך אירועי המציאות ולפעול עם א-ל לקידומה,⁴² אך לזכור כי הגאולה השלמה מנוהלת על ידי הבורא אשר דרכיו נסתרים מכל חי.

עולם הנפש של בועז

דַּוְהָנָה בְּעֵז פֶּא מְבִית לְחֶם וַיֵּאמֶר לְקוֹצְרִים, ה' עִמָּכֶם; וַיֵּאמְרוּ לוֹ
בְּרַךְךָ ה'.

כפי שלמדנו, נוכחותו של בועז בשדה אינה דבר שבשגרה, ולכן ביאתו מתוארת 'וְהָנָה' המבטא דבר שאינו היה צפוי. דרך פניית בועז לקוצרים וסגנון דיבורו ניתן להיפגש עם עולמו הפנימי והשקפת עולמו. מתוך תגובת הקוצרים נוכל להבין כיצד פעל עליהם המפגש עם עולמו הרוחני של בועז.

⁴² רבי יצחק מקורביל, **ספר מצוות קטן** (א): "ובזה תלוי מה שאמרו חכמים ששואלין לאדם לאחר מיתה אם צפית לישועה, והיכן כתיב מצוה זו? אלא שמא מיניה בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך...', ועל כרחין מאחר שהוא דיבור הכי קאמר: כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמינו שנית, כדכתיב: 'ושב וקבצך מכל-העמים...'. **ויקרא רבה** (כו, ב): "אמר רבי ירמיה בשם רבי אלעזר: עתידה בת קול להיות מפורצת בראש ההרים ואומר כל מי שפעל עם א-ל - יבוא ויטול שכרו".

אחדות אלוקית

בועז פונה אל הקוצרים במילים 'ה' עֲמָכֶם'. ביטוי זה מתאר את זיקת האלוקים אל כל הווייתו של האדם, הנפשי והמעשי כאחד.⁴³ בראייה אמונית, נקודת מוצאו של בועז היא, שהאדם יכול להיפגש עם מציאות אלוקית בכל הדרכים בהן הוא פונה בחייו. לכן הוא מדריך את קוצריו כי הנוכחות האלוקית נמצאת עמם, באישיותם וברצונם אשר יוצא אל הפועל במעשיהם - 'ה' עֲמָכֶם'.⁴⁴

בהסתכלות חיצונית, נראה כי הפירוד בין הרוח והחומר, הקדושה והחול, הינו מחויב המציאות עקב סתירה מהותית הקיימת ביניהם. בעוד עולם הרוח שואף לרומם את האדם אל המושכלות האלוקיות ופורץ את גבולות חיי השעה המצומצמים והארציים, עולם החומר, והעמל בדרך ארץ מושכים את האדם לעיסוקים עראיים וגשמיים. לפי הבנה זו, השואף להתקדש יצטרך לצמצם את כוחותיו החומריים ולפרוש מחיי הטבע, ובכך ייתן דרור לעולם הרוח לפעם בגופו ולהובילו לקיום מצוות התורה ולעשיית מעשים טובים.

באופן עמוק, הסתירה בין העולמות היא חיצונית וסובייקטיבית מצד היותנו בני אנוש. על פי האמת קיימת הרמוניה המשלימה ביניהן המושגת בהכוונה אלוקית.⁴⁵ הביטוי 'ה' עֲמָכֶם' מאגד בתוכו את יסודות

⁴³ לצורך הרחבה במשמעות תקנת אמירת שלום בשם ה' יש לעיין בנספח.

⁴⁴ **ברכות** (סג ע"א): "דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה? 'בכל דרכיך דעהו, והוא יישר ארחתך'". הראי"ה, **מוסר אביך** (ב, ב): "כשישתדל בכל שכלו וכחותיו לעשות את מה שהוא עושה בתכלית השלמות בכל צדדי השלמות, ונמצא שהוא יודע את השם יתברך בכל הדרכים. והב' הוא ב' ה"בתוך", שבעצמותם של הדרכים הוא יודע את הקב"ה".

⁴⁵ הראי"ה, **שמונה קבצים** (ח, עג): "יש עולם של חול ועולם של קודש, עולמים של חול ועולמים של קודש. העולמים סותרים זה את זה. כמוכן הסתירה היא סובייקטיבית. האדם בהשגתו המצומצמת

הרוח והחומר המרכיבים את האדם, ומתאר מציאות בה כל צד משלים את האחר.

ביסוד אמונת ישראל עומדת ההכרה באחדות אלוקית המעידה כי בעולם החול טמונים זרעי קודש בעלי מעלה מיוחדת,⁴⁶ וחשיפתם תגלה למפרע כי העולם שהיה נדמה כי מורכב מפרטים נפרדים ('עלמא דפירודא') אינו אלא עולם אחדותי ('עלמא דייחודא'), ועל כך התנבא בחזונו זכריה הנביא - 'ה' אָתָּד וְשָׁמוּ אָתָּד'.⁴⁷

פניית בועז אל הקוצרים צמחה מעולמו האמוני והצהירה בפניהם כי על אף שהקצירה נראית כמעשה חולין, צריכים הם לדעת כי יש ערך אלוקי בפעולתם - 'ה' עִמָּכֶם'.⁴⁸

מכאן ניתן להבין מניין נבעה דרשת חכמים האומרת כי מטרת הקצירה הייתה לקיום מצוות קורבן העומר. בזכות כוונת עשייתם לשם שמים, מתגלה הקודש הטמון במעשה החול.⁴⁹

אינו יכול לפשר בין הקודש ובין החול, ואינו יכול להשוות את סתירותיהם, והן אמנם מיושבות ברומ עולם, במכון קודש הקודשים".

⁴⁶ הראי"ה, **אורות התחיה** (מו): "הקודש שבחול, שירד עד לידי החולין הגמורים, הוא יותר נשגב וקדוש מהקודש שבקודש, אלא שהוא מסתתר הרבה. ואין קץ ותכלית לתיקוני העולם שיבאו מכל הטוב הבא לעולם בדרך חול".

⁴⁷ **זכריה** (יד, ט): "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אָתָּד וְשָׁמוּ אָתָּד".

⁴⁸ חיזוק לכך נמצא בדברי האר"י הקדוש, ספר **צדיק יסוד עולם**: "ה' עמכם - תפארת שבתפארת, שהוא סוד תפארת שבכתר יהיה עמכם.. ספירת התפארת ממצעת בין החסד והגבורה. וכן, **בחיודשי חתם סופר** (סוכה לו): "...רבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא ואספת דגנך אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויים שהעבודה בקרקע גופה מצוה משום יישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים, ועל זה צינתה התורה ואספת דגנך, ובועז זורה גורן השעורים הלילה משום מצוה...".

⁴⁹ **רות רבה** (ב, ב): "אמר רבי שמואל בר נחמן כל מקום שנאמר - 'קציר שעורים' - בקציר העומר הכתוב מדבר. קציר חטים - בשתי הלחם הכתוב מדבר, קציר סתם - משמש לכאן ולכאן".

יברכך ה'

המפגש של הקוצרים עם עולמו הרוחני של בועז הוליד את תגובתם 'בְּרַךְךָ ה'''. הקוצרים הבחינו כי בועז בעל תפיסה הרואה את האלוקות בכל מרחבי החיים, ואיחלו לו שההתקשרות שלו עם אלוקים תגבר ותעלה.

בראייה אמונית, ברכה מבטאת חיבור למקור האלוקי של העולם. האדם המברך מרומם את נשוא הברכה באמצעות חשיפת הקשר הנצחי בין המקור האלוקי לבין המעשה הארצי העומד לצאת אל הפועל, ובכך מתגלה כי המעשה הגשמי מהווה לבוש לעולם רוחני המסתתר בו. באופן מעמיק, הנחה זו שופכת אור על משמעות תיאור עם ישראל ככרוך,⁵⁰ המעיד כי קיום ישראל מתבסס על התקשרות עצמית עם אלוקים.⁵¹ מתוך פגישתנו עם עולמו הרוחני של בועז, נוכל להבין מניין תצמח הסכמתו לגאול את רות המואביה ולהקים את שם המת. בזכות ראייתו האמונית הוא יוכל לראות את העומקים הנסתרים שיהיו לתועלת עם ישראל והעולם כולו בגאולתה של רות בבניית מלכות בית דוד.

⁵⁰ במדבר (כב, יב): "לא תֵאָר אֶת-הָעָם, כִּי כְרוּךְ הוּא."

⁵¹ זוהר (ח"ג, עג ע"א): "קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל חד הוא". וכן על פי הראי"ה, ישראל ותחייתו (ג): "מרכז החיים של נשמת ישראל במקור הקדש היא. דרך אמת ואמונה נולדנו ובה אנחנו מתגדלים. אין בנו ערכים פרודים, האחדות שוכנת בנו ואור ד' אחד חי בקרבנו".

שתי בריכות טובות

במבט מעמיק, המפגש בין עולמו הברוך של בועז לבין רות המואביה הינו פועל יוצא של ברכת ה' אל אברהם שיהיה ברכה, ויתברכו בו 'פל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה'.⁵²

הביטוי ברכה מתקשר בהשאלה לפעולת הברכה המצויה בתחום החקלאות, המשמשת לריבוי שתיל חדש בעזרת חיבורו לצמח המקורי.⁵³ השאלה זו מלמדת כי פעולת הברכה יוצרת הברכה, התחברות אל המקור האלוקי של נשוא הברכה, המשמש כמעין הנובע להורדת שפע אלוקי באמצעות השביל שסללה אליו פעולת הברכה.⁵⁴

ה' ברך את אברהם אבינו שיהיה המקור שדרכו העולם יתברך ויתקשר עם העניין האלוקי. בעוד שאצל עם ישראל החיבור עם בורא העולם הוא עצמי, אומות העולם יוכלו להיפגש עם האלוקות רק דרך אברהם וזרעו.

חכמים דרשו כי מבין הברכות שיתבצעו בעתיד בין ישראל לאומות העולם, תהיינה שתי דמויות מזרעו של לוט, רות המואביה ונעמה העמונית, כאשר הברכתן עם ישראל תהווה אירוע מכונן בהיסטוריה

⁵² **בראשית** (יב, ב-ג): "וַאֲעֻשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאֶבְרָכְךָ וְאֶגְדָּלְךָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה: וְאֶבְרָכְךָ, מְבָרְכֶיךָ, מְקַלְלֶיךָ, אָאָר; וְנִבְרַכְוּ בְךָ, פֶּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה".

⁵³ פעולת הברכה נוצרת על ידי כפיפת ענפים המחוברים לצמח חי אל תוך האדמה המכסה אותם. כאשר בעזרת השקיה נכונה הענפים יצמיחו בעצמם שורשים, ויהיה ניתן לנתק את השתיל החדש מצמח האם ולהעבירו למקום אחר.

⁵⁴ הראי"ה, **עולת ראייה**, 'ברוך': "...מתמשכת אז שפעת ברכה, ההולכת ומפלסת לה את נתיבה בהתחשפות האורה של החיים המעשיים, ומעין החיים מתברך במקורו, בהיותו מוכן להתגבר בשטף ברכותיו על ידי אותו השביל החדש, ההולך ומתבלט ע"י מפעלנו במעשה המצוה... אל תחתית מעמקי העולם, הנמצר במצוריו החמריים וכוחותיו המעשיים...".

האנושית בבניית מלכות בית דוד ומשיחו העתידי.⁵⁵ הנחתנו מלמדת כי בזכות עולמו הברוך של בועז הוא יוכל לזהות כי הכנסתה של רות תחת כנפי השכינה תוציא לפועל את ההבְּרָכָה שיועדה עת לידת מואב.

המפגש עם רות

בירור שייכות

הַיְאֹמֶר בְּעֵז לְנַעֲרוֹ הַנְּעָרָה עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנְּעָרָה הַזֹּאת.

מבין הנערות המלקטות בשדה, נוכחותה של רות צדה את עיניו של בועז. סגנון שאלתו "למי הנְּעָרָה הזאת" ולא 'מי הנערה', יכול ללמד כי היכרות ראשונית עם זהותה של רות כבר נעשתה, ושאלתו מכוונת לבירור עניין עמוק יותר.⁵⁶ מהנחה זו צמחה דרשת חכמים כי מעשיה של רות בשדה עוררו התפעלות אצל בועז שהכיר כי בבסיס מעשיה הנאים עומדת תכונת צניעות המנוגדת לטבעה המואבי, ועניין זה ביקש לברר.⁵⁷

בישראל מידת הצניעות מהווה יסוד להשגת קדושה ומפגש עם מציאות אלוֹקִית.⁵⁸ המתנהל בצניעות מבטא כי אורחות חייו מתנהלים

⁵⁵ ילקוט שמעוני (בראשית יב, סה): "אמר ר' אלעזר: מאי דכתיב: 'ונברכוך בך כל משפחות האדמה?' אפילו משפחות הדרות באדמה אין מתברכין אלא בשביל ישראל. 'כל גויי הארץ' - אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא אין מתברכות אלא בשביל ישראל. אמר הקב"ה לאברהם: שתי בריכות טובות יש לי להברוך בך: רות המואביה ונעמה העמונית".

⁵⁶ רות רבה (ד, ט): "...למי הנערה הזאת ולא הוה חכים לה? (ולא היה מכיר אותה)?...".

⁵⁷ שם (ו): "כיון שראה אותה נעימה ומעשיה נאים, התחיל שואל עליה. כל הנשים שוחחות ומלקטות, וזו יושבת ומלקטת. כל הנשים מסלקות כליהם, וזו משלשלת כליה. כל הנשים משחקות עם הקוצרים, וזו מצנעת עצמה. כל הנשים מלקטות בין העמרים, וזו מלקטת מן ההפקר".

⁵⁸ רש"י, (ויקרא יט, א): "קדושים תהיו - הווי פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה".

מתוך עולם פנימי עמוק ולא מנסיבות חיצוניות.⁵⁹ פעולה העומדת בצד ההופכי למידת הצניעות היא הזנות, בה האדם מחלל את גופו וגורם להסתרת צלם האלוקים שבקרבו.

חרף תרבות הזימה שהייתה במצרים, בני ישראל שמרו במסירות על צניעותן ובכך נגאלו.⁶⁰ בלעם שהכיר תכונה זו, היה הראשון להחטיא את ישראל בזנות עם בנות מואב, ולהפיל את מספר החללים הרב ביותר ביחס לעונשים קודמים.⁶¹

מתברר כי פריצות זנות הן מנות חלקה של האומה המואבית שזרעיה נטמנו בגילוי העריות בתוך משפחת לוט, וענפיה הצמיחו פירות באושים כדוגמת בנות העם שבחרו בדרך הזנות. חומרת מעשיהן נובעת מהעובדה כי דרך הזנות שימשה אצלן אמצעי להשגת מטרה אידאולוגית, ולא רק אמצעי לספק את יצריהן.

בשאלתו 'למי הנצרה הזאת',⁶² בועז מבקש לברר לאיזו דרך ותרבות רות שייכת. לאחר הבחנתו כי מעשיה הצנועים של רות מנוגדים לטבע אומתה המואבית, הוא מעוניין לרדת לעומקם של דברים ולבחון

⁵⁹ נורמת הצניעות חלה על כל התנהגויות האדם, על פי **מסכת סוכה** (מט ע"ב): "והצנע לכת עם אלוהיך - זו הוצאת המת והכנסת כלה לחופה. והלא דברים קל וחומר: ומה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא - אמרה תורה הצנע לכת, דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה".

⁶⁰ **יחזקאל** (כד, יט): "...אֲשֶׁר זָנְתָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם... אֲשֶׁר בָּשָׂר-תְּמוּרִים בָּשָׂרָהּ, וְזָנְתָה סוּסִים וְזָמָתָם". מדרש **תנחומא** (בלק, כה): "כך שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים... שלא נפרצו בעריות, שנאמר 'גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום' (שה"ש ד יב), 'גן נעול' - אלו הזכרים, 'גל נעול מעין חתום' - אלו הנקבות".

⁶¹ שם (כו): "מימות אברהם לא נפרצו בעריות, עד שבאו לשטים ושתו מימיו, וכיון שתו מימיו, נפרצו בזנות, שנאמר ויחל העם לזנות וגו'..." "רבי לוי אמר זו היתה קשה מן העגל... בעגל נפל כשלשת אלפים, וכאן ארבעה ועשרים אלף".

⁶² הכינוי 'נערה' נובע מהעיסוק של רות בשדה כשאר הנערות המלקטות שם, ולא בהכרח מצביע על גילה.

האם מעשיה הנאים מבטאים השתייכות אמיתית לישראל, או שמא מדובר על חיקוי מוצלח של מנהגי המקום המסתיר את מרכז חייה המושתת על תרבות מואב. לשם כך, הוא פונה לנערו מנהל העבודה, אשר מכח תפקידו אמור להכיר את מעשיה של רות ולתת תשובת אמת.

עמדת הנער

וַיַּעַן הַנַּעַר הַנִּצֵּב עַל-הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר: נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשֹּׁבָה

עַם נְעָמִי מְשֻׁדֵי מוֹאָב. זֶה וְהָאִמָּר אֶלְקָטָה נָא וְאֶסְפְּתִי בְּעִמְרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים; וְתָבוֹא וְתַעֲמֹד מֵאֲזַי הַבֶּקֶר וְעַד עֵתָה זֶה שְׂבֻתָּהּ הַבֵּית מְעֻט.

תשובת הנער המורחבת מאפשרת לנו להיפגש עם עמדתו האישית בנושא. בעוד בועז ביקש מנערו לדעת לאיזו תרבות משתייכת הנערה, הנער מרחיב בדיבורו אודות הרקע של מעשי רות, בכדי להעביר את מסרו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים - 'נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא'. גם כיום, כל הווייתה של רות מעידה על זהותה המואבית.

הנער מציין בדבריו כי נערה מואבית זו שמרה אמונים לחמותה גם לאחר מות בעלה ולכן הצטרפה אליה בחזרתה משדי מואב לבית לחם. אולם תהליך השיבה אל עם ישראל ואלוקיו הוא של נעמי, ורות רק נספחת אליו.

לדברי הנער, מעשיה הנאים של רות נובעים מאימוץ דרכי המקום ומהדרכתה של נעמי, ואינם מעידים בהכרח על השתייכות אמיתית לעם ישראל.⁶³ כדי לחזק את טענתו, הנער מצביע על דפוס פעולתה הלקוי

⁶³ פירוש זה נסמך על מדרש חכמים. רות רבה (ד, ו): "יען הנער הניצב על הקוצרים ויאמר נערה מואבית היא ואת אמרת מעשיה נאים ונעימים, אלא רבתה רפתה לה" (בפירוש חופשי - גבירתה לימדה אותה והרפתה ממנה את מעשי מואב).

של רות במצוות הלקט - 'וְאֶסְפְּתִי בְּעֲמָרִים'. במקום ליטול מן השיבולים הנופלים מידי הקוצרים, רות מלקטת מן העומרים ובכך גוזלת את בעל השדה. תיאור הנער עומד בניגוד לכתוב במקרא 'וְתִלְקֹט בְּשֵׂדָה אַחֲרֵי הַקְּצָרִים', דבר שמעלה חשש כי כוונה זרה הייתה לו.

הכרה ומתן שכרה

ח וַיֹּאמֶר בְּעֹז אֵל רֹת הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ בְּתִי, אֵל תִּלְכִּי לִלְקֹט בְּשֵׂדָה אַחֵר, וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה; וְכֵן תְּדַבְּקִין עִם נַעֲרָתִי. ט עֵינַיִךְ בְּשֵׂדָה אֲשֶׁר יִקְצְרוּן, וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צְוִיתִי אֶת-הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִנְעֹךְ; וְצַמַּת, וְהִלַּכְתָּ אֶל-הַפְּלִים וְשִׁתִּית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאַבוּן הַנְּעָרִים.

מדברי בועז ניתן להסיק כי הוא אינו מקבל את דברי הנער כי לפניו נערה מואביה, ומבין הוא כי תהליך השיבה משדה מואב משותף לנעמי ורות. 'הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ' מבטא פתיחה הצהרתית המכנינה את רות לחשיבות הדברים הבאים שיאמרו. בועז פונה אל רות ללא הזכרת שמה ומוצאה אלא בתיאור 'בְּתִי' המבטא קרבה. באופן זה רומז בועז לרות כי הוא מכיר בתהליך הצטרפותה לעם ישראל, ובשל כך הוא פורס עליה את חסותו כאב לבתו.

המשך דבריו מעידים גם כן על קרבתו אליה. יש לה רשות להישאר וללקט בשדהו, אין לה לעזוב לשדה אחר, היא תוכל להצטרף עם נערות בועז והנערים יונחו לאפשר לה לשתות ממימיהם. בהשוואה לדבריו בהמשך יתברר, כי ביטויי קרבה אלו צמחו מהבנתו את התהליך הנפשי שרות עברה בהצטרפותה לעם ישראל.

י וַתִּפֹּל עַל-פְּנֵיהָ, וַתִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה; וַתֹּאמֶר אֵלָיו מְדוּעַ מְצַאתִי חַן בְּעֵינַיִךְ לְחַפְּיָנִי וְאֲנֹכִי נִכְרְיָה.

פנייתו של בועז וגילויי קרבתו עוררו רושם עז בנפש רות, אשר התבטא בנפילת אפיים והשתחוות ארצה. פעולות אלו משקפות התבטלות גדולה והבעת כבוד של המשתחויה כלפי האדם הניצב עליו. החלטתה של רות לצאת ללקט לוותה בחשש גדול כיצד תתקבל בקרב תושבי העיר, והנה בעל השדה פונה אליה בדברי חיבה המגלים כי היא מצאה חן בעיניו.

עם זאת, רות אוזרת אומץ ומבקשת לברר את פשר הדבר. האם דברי החיבה נבעו מאישיותו הטובה של בועז, או שמא סוף סוף היא זוכה להכרה בתהליך שהיא עברה ('לְהַכִּירָנִי'). היא מביעה בפני בועז את תמיהתה לקרבתו נוכח היותה נוכרייה בקרב בני העיר - 'וְאֲנִי נְכָרִיָּה'.

הכרה משולשת

יא וַיַּעַן בְּעֵז וַיֹּאמֶר לָהּ הֲגֵד הֲגֵד לִי כֹל אֲשֶׁר-עָשִׂית אֶת חֲמוֹתְךָ
אֲחֵרֵי מוֹת אִישׁךָ; וַתַּעֲזִבִי אֶבְיֹתָ וְאֶמֶךָ, וְאָרַץ מוֹלְדֶתְךָ, וַתֵּלְכִי אֶל עַם
אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ תְּמוֹל שְׁלֹשׁוֹם. יב וַיִּשְׁלַם ה', פְּעֻלָּךְ; וַתְּהִי מִשְׁפָּרְתְּךָ
שְׁלֵמָה מְעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר-בָּאת לְחַסּוֹת תַּחַת כְּנָפָיו.

תשובת בועז חושפת את ההנחה שעמדה בבסיס דברי קרבתו הקודמים - הכרה ברות. עזיבת אדם את מולדתו אל ארץ זרה גורמת לזעזועים בנפשו ומצריכה אימוץ ערכי תרבות חדשים. בועז הניח כי הצטרפותה של רות לעם ישראל הצריכה מסירות נפש בשלושה מישורים המהותיים לאדם: משפחתי, תרבותי וחברתי. דבריו האחרונים חושפים כי דברי קרבתו הראשונים צמחו מתוך שאיפה להשלים במקצת חוסרים אלו.

עזיבת משפחה

'אל-תלכי ללקט בשדה אחר' - כנגד - 'ותעזבי אביתך ואמך'

בית גידולו של האדם נמשל לשדה. כשם שבית האדם משמש מקלט בטוח והאקלים בו משפיע על עיצוב בני המשפחה ותפיסת עולמם, כך התנאים השוררים בשדה משפיעים על הגידולים. בועז הכיר תודה על עזיבת רות את בית הוריה, והעניק לה כנגד זה את שדהו כמקום בטוח ללקוט. מכאן ניתן להבין מניין צמחה דרשת חכמים שבועז ציין בפני רות כי הוא מכיר בעזיבתה את העבודה הזרה שהייתה בבית הוריה.⁶⁴

עזיבת תרבות

‘וְגַם לֹא תַעֲבוּרֵי מְזָה’ - כנגד - ‘וְאַרְצָךְ מוֹלְדֶתְךָ’

בשלב הבא, בועז מנחה את רות לא לעזוב גם את שאר שדותיו. לאור הנחתנו הקודמת, ניתן לומר כי רצף השדות המשולים לבתי האב יוצר משמעות של ארץ המעניקה לאדם את התרבות, השפה ומנהגי המקום. ארץ מולדת מטביעה את חותמה על דף חלק, ותרבותה מהווה את הבסיס לאישיות האדם. בועז מכיר כי מעבר לארץ אחרת מלווה בקשיים של קליטת תרבות זרה על פני תרבות המולדת שהושרשה באדם. בשל כך, בועז העניק לה כהכרת תודה את כל שדותיו כמקום ללקוט. הנחתנו חושפת את הקרקע שממנה צמחה דרשת חכמים כי כוונת בועז במילים ‘וְאַרְצָךְ מוֹלְדֶתְךָ’ היא עזיבת שכונת מגוריה.⁶⁵

עזיבת חברה

‘וְכֹה תְדַבְּקִין עִם נְעֻרָתִי’ - כנגד - ‘וְתִלְכִי אֵל עִם אִשְׁרָאֵל לֹא יִדְעָתָּה מוֹלְדֶתְךָ’

תָּמוּל שְׁלִשׁוֹם’.

⁶⁴ רות רבה (ה, ג): "...ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך זו איפרכיה (שלטון) שלך, ותעזבי אביך ואמך מעבודת כוכבים שלך, שנאמר (ירמיהו ב) אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני..."

⁶⁵ שם: "...וארץ מולדתך זו שכונתה..."

חיי החברה הם צורך בסיסי בנפש האדם, ומהווים חלק נכבד מהשלמתו המוסרית והרוחנית.⁶⁶ חברה נוצרת על ידי התאגדות אנשים סביב ערך משותף, והיוולדות לתוך עם יוצרת את המסגרת החברתית הטבעית לאדם. בועז מכיר כי עזיבת האדם את עמו גורמת להתנתקות מחיי החברה, ופוערת חלל במילוי צורך בסיסי של נפש האדם. לשם כך, הוא ביקש להשלים חוסר זה ע"י דבקותה של רות בנערותיו - 'וְכֹה תִדְבְּקִין עִם-נְעוּתִי'.

נתינת שכר

'עֵינֶיךָ בְּשֹׁדֵה אֲשֶׁר-יִקְצְרוּן... הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת-הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעָךָ...'- כנגד - 'יְשָׁלֵם ה' פְּעֻלָּךְ, וְתִהְיֶה מִשְׁכָּרְתְּךָ שְׁלָמָה...'

בסוף דבריו, יודע בועז ומברך כי עבור מעשיה של רות היא תקבל שכר. מתוך רצון לבטא את הערכתו האישית כלפי מסירותה, בועז החליט להעניק לרות יחס מועדף ושדרוג מעמדה בעבודת הלקיטה. דבריו כי שכרה הנוסף ישולם על ידי הקב"ה אינם בגדר איחולים ומשאלת לב, אלא נובעים מתוך עיקרון אמוני של גמול אלוקי כפי מעשי האדם.⁶⁷

המקרא ממעט לעסוק בהבטחות שכר ואינו מפרט חשבונות שמים. גם כאשר מועלה נושא הגמול, הוא יוצג כתוצאה למעשה חיובי ולא

⁶⁶ כפי שכבר למדנו, כדוגמת **בעל הסולם**, "האומה", היחיד והאומה, "האדם יצור חברתי. הוא אינו יכול למלא את צרכי חייו, כי אם בעזרה מזולתו. ולכן שיתוף רבים הוא תנאי הכרחי לקיומו".
⁶⁷ רמב"ם, **הקדמה לפרק חלק**: "...שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו". **תהילים** (סב, יג): "וּלְךָ אֱ-הִנִּי תְסַדֵּר כִּי אַתָּה תְשַׁלֵּם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׁיו".

כתכליתו.⁶⁸ הקב"ה מבקש מהאדם לקיים את מצוות התורה מתוך אהבה טהורה, אשר אינה תלויה במתן השכר הטוב שיבוא באחריתו.⁶⁹ בשל כך, חכמים קבעו כי השכר הרוחני עבור קיום מצווה, הוא המצווה עצמה וזו שתבוא בעקבותיה.⁷⁰ אולם, כאשר קיום המצווה יוצא מגדר הרגיל והאדם נחסר מאד במהלך עשייתה, יכול הוא לצפות לקבלת שכר משמים שישלים את חסרונו, אך אל לו לבסס את אמונתו על כך.⁷¹

הנחתנו מלמדת כי בועז ראה את הקרבתה של רות ומסירות נפשה בעקירתה ממשפחתה וממולדתה בכדי להצטרף לקהל ישראל. בשל כך, דאג הוא באופן אישי להשלמת החוסרים שנבעו מהמהלך, ובנוסף הדריך אותה כי היא צפויה לקבל שכר שלם מאת ה'.⁷²

⁶⁸ **דברים** (ז, יב): "וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֵתֶם וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם". שם (יא, יג-יד): "וְהָיָה, אִם-שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל-מִצְוֹתַי... וְנָתַתִּי מִטַּר-אֲרֻצְקֶם בְּעֵתוֹ, יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ; וְאֶסְפַּת דָּגָנְךָ, וְחִילְשֵׁךָ וְיִצְהָרְךָ".

⁶⁹ על פי רמב"ם, **משנה תורה**, הלכות תשובה (י, א-ג): "אל יאמר אדם הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמתה, כדי שאקבל הברכות הכתובות בתורה או כדי שאזכה לחיי העולם הבא... העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה - לא מפני דבר בעולם, לא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש הטובה: אלא עושה האמת, מפני שהוא אמת, וסוף הטובה לבוא בכלל".

⁷⁰ **מסכת אבות** (ד, ב): "...שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה - מצוה, ושכר עברה - עברה".

⁷¹ שם (ה, כג): "לפום צערא אגרא". וכן על פי **רש"י הירוש** (בראשית טו, א): "...אין המקרא מרבה לדבר על שכר... מי שעושה את הטוב בעיני ה' כבר נטל את שכרו בעצם מעשהו. רק מי שסבור שהקריב קרבן, תובע שכר כדי למלא את חסרונו. אך אדם מישראל המקיים מצוה, לא הקריב קרבן, אלא נטל שכר: 'שכר מצוה מצוה'..."

⁷² שם: "...וכך אומר גם בועז לרות: 'זתהי משכרתך שלמה' (רות ב, יב). הוא מעלה על דעתו את ההקרבה העצמית של רות: היא נלוותה על משפחה דלה ואומללה כדי לחסות תחת כנפי השכינה..."

'בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יִחְסִינִי'

חז"ל אימצו את דברי בועז 'לְחֶסֶת תַּחַת כְּנָפֶיךָ' לתיאור תהליך הצטרפות הגרים לעם ישראל בתיאורם 'להיכנס תחת כנפי השכינה'.⁷³

הצורך לקבלת מחסה ומגן מתעורר כאשר האדם פגיע וחשוף ואינו יכול לספק בעצמו את ההגנה הנצרכת לו, אלא תלוי בעזרה חיצונית.⁷⁴ עקירת הגר ממקומו הטבעי והגירתו לארץ חדשה מערערת את ביטחונו האישי וחושפת אותו לפגיעות מהחברה. כתשובה לכך, הקב"ה פרש את חסותו על הגרים, הבאה לידי ביטוי במצוות רבות שנצטוו ישראל ביחסם לגרים.⁷⁵

באופן מעמיק, הרגשת חוסר האונים של הגר וביאתו לחסות תחת כנפי הא-ל, מהווים שלב הכרחי בבניין אמונתו לצורך הצטרפותו לעם ישראל. לצורך השרשת יסוד האמונה בבורא ובהשגחתו על ברואי, הגר נצרך לחוות מציאות בה ה' הוא מבטחו היחיד.

יסוד הביטחון וההשגחה הושרש כבר בראשית האומה הישראלית עת גילה אברהם אבינו את הבורא,⁷⁶ וצמח בתהליך יצירת האומה בגלות

⁷³ **מסכת אבות דרבי נתן** (יב): "שהיה אברהם אבינו מקפח את הבריות ומכניסן תחת כנפי השכינה...". **מסכת יבמות** (מו ע"ב): "...ורבי יהושע, טבילה באמהות מנלן? סברא הוא, דאם כן, במה נכנסו תחת כנפי השכינה...". **מסכת סנהדרין** (צו ע"ב): "...ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש הקדוש ברוך הוא להכניסן תחת כנפי השכינה...".
⁷⁴ כדוגמת **ישעיהו** (ד, 1): "וְסָפָה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מְחַרֵּב וְלִמְחֶסֶה וְלִמְסָתוֹר מְזַרֵּם וּמְמַטֵּר" מקורות הופיעו בפסקה 'בין קירוב לדחייה' בפרק א.
⁷⁵ **פסיקתא רבתי** (יא): "...שמתחילה היה יחידי בעולם אחד היה אברהם שבא לחסות תחת כנפי השכינה תחילה...". **בראשית רבה** (לט, א): "...לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם...".

מצרים.⁷⁷ הצלחת הגר בהתמודדות עם חוסר האונים וקניית יסוד הביטחון וההשגחה תחתום את תהליך הצטרפותו, ותקנה לו מעלה מסוימת על פני ישראל הנולד קדוש מבטן אמו.⁷⁸

נחמה

יג וְתֵאמֶר אֶמְצָא-חַן בְּעֵינַיִךְ אֲדַנִּי כִּי נִחַמְתָּנִי, וְכִי דִבַּרְתָּ עַל-לֵב שִׁפְחָתְךָ; וְאֲנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאֶחַת שִׁפְחָתֶיךָ.

רות אכן מצאה חן בעיני בועז, ולדבריה זכתה להכרה קבועה שתמשיך גם בעתיד - 'אֶמְצָא'.

הביטוי 'מצאת חן בעיניך' צוין פעמיים בדברי רות אל בועז ומשקף את הלכי נפשה. אדם שמקומו הנפשי ביחס לסביבתו נמצא בריחוק וחשוב לו לגשר על הפער, ינסה לחשוף 'מקום' בו הוא מקבל מעמד וחן בעיני הסביבה. תהליך גילוי 'מקום' זה הנסתר במציאות, יחשב כמצאת דבר שלא היה צפוי.

רות מעידה כי קרבתו של בועז והכרתו בה ניחמו אותה מעצבות שליוותה אותה עקב קשיי התאקלמותה עם בני העיר.

⁷⁷ שמות (כב, כ): "...כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם". רש"ר הירש (שמות ו, ג): "...הופעתו של עם אברהם יעזור מחדש את תודעת החירות, וישחרר את האנושות מכבילותה ולכן חייב עם זה להתחיל ממקום, בו נעצרו עמים אחרים. חייב היה להיות 'מושלך' ארצה בגועל נפשו' (יחזקאל טז, ה), בייאוש מעצמו, 'מתבוסס בדמו', ולקום ולהיכון לעם אך ורק על ידי קריאה - יצירה של ה'. עצם קיומו של עם זה יבשר לעמים: "אני ה'".

⁷⁸ ר' צדוק הכהן מלובלין, **מחשבות חרוץ** (יט): "...עד שבא רבי עקיבא... ועל כן היה בן גרים כי אהבת התורה בהתגלות הוא אצל הגרים ביותר, כי בני ישראל הקב"ה הוציאם מעבדות לחרות... ואחר כל זה קירבם לפני הר סיני... אבל הגר הניח שלוות עולם הזה והפקדות שהיה לו בין האומות בתאוות, ובא לגדור עצמו מרצון עצמו ולהדבק בישראל הדוויים ושפלים וסחופים בעולם הזה דרך בעניותך עליך יפול...".

נחמה נכונה היא פעולת עידוד שאינה מתעלמת ממאורעות העבר שגרמו לצער, אלא עומדת נכוחה מול המציאות הכואבת וחושפת את יסוד הנצח, "גם זו לטובה", הטמון בה.⁷⁹ נוכח מערכולות הנפש שהמצטער שרוי בהן, המנחם יעורר את הכרת האמונה ברובד השכלי, אשר השפעתו על עולם הרגש לא תאחר להגיע.

לכן בועז דיבר 'על ליבה' של רות (יְכִי דְבַרְתָּ עַל לֵב שְׁפָתֶיךָ), והאיר את הערך הנצחי הגלום במעשיה של רות עד כה.⁸⁰ מכאן ניתן להבין מניין צמחה דרשת חכמים האומרת שבועז רמז לרות על עתידה וצאצאיה.⁸¹

יחד עם זאת, הרגשת הפחיתות עדיין קיננה ברות. למרות שבועז הנחה אותה לדבוק עם נערותיו כאחת מישראל, רות רואה עצמה שפחה הזוכה ליחס מועדף העומדת מול אדוניה. בשל כך, בועז ימשיך בניסיונותיו להוביל את רות אל ההכרה הנכונה.⁸²

⁷⁹ על פי רש"י הירש (בראשית נ, כ): "...אין נחמה אלא זו המשכנעת את האבל ש"גם זו לטובה", לא כנחמת הבבלים: "מאי איכא למיעבד", עלינו להיכנע לגזירת הגורל (בבא קמא לח ע"א). נחמה אמיתית מעוררת אמונה...".

⁸⁰ שם, "נחמה איננה פונה אל הלב, אלא אל השכל, ואחר כך: "וידבר על לבם". וכן על פי הרא"ה, **אורות הקודש** (א, פ): "...מאורעות האבל, שפלות ידים של הדהמה ואנינות, הכל נמצא במערכת הרגש... אל תזיזין של השארת הנפש לא יוכל כל כך מהר לעלות... אבל סוף כל סוף מהר יעבור רוח חדש, וישלם נחומים, הויזק השכלי יצא ממחבואו...".

⁸¹ **רות רבה** (ב, יג): "מה נחמה נחמה, אמר לה עתידה את לעלות לגדולה, ועתידין בניך להיות מנהיגין של ישראל, ועתידה את ללבוש כתר מלכות, אף על פי שאת רואה עצמך שאת ענייה,

עתיד לצאת ממך בן שהוא מקדיש מאה אלף ככרי זהב ביום אחד".

⁸² חכמים מרחיבים רעיון זה בדרשתם, **רות רבה** (ב, יג): "אמר לה חס ושלום אין את מן האמהות אלא מן האימהות".

בין שפחה למלוכה

במבט מרומם קיים מן המשותף בין רות לבין חנה. שתי הנשים חשו ניכור מסביבתן, עקרותה של חנה הובילה לריחוק נפשי בינה לבין פנינה, ורות חשה נוכריה בבית לחם. אצל שתיהן הגאולה האישית מתבטאת בפרי בטן, חנה התפללה על כך במשכן ה' ורות ייחלה להיגאל. וכשתיהן מקבלות הכרה, כל אחת מחשיבה עצמה כשפחה העומדת אל מול אדוניה - 'שִׁפְחָתִי'⁸³.

בטבעו של עולם, אדם המקבל הכרה בה הוא חפץ כל כך, ישמח ויודה על הטובה שזכה לה לאחר שמטרתו האישית הושגה. יראת הכבוד בתגובתן של רות וחנה עת קיבלו את הכרתן מהסביבה, חושפת כי חפץ הכרתן לא צמח משאיפה פרטית ואנוכית, אלא מתוך חיבור לאידיאל אותו הן מבקשות לממש. רות חפצה בהכרה רשמית בהצטרפותה לקהל ישראל, וחנה מבקשת בן אשר אותו תקדיש לעולם הקודש במשכן ה'.

בזכות הענווה ויראת הרוממות שהיו מנת חלקן והן הורישו לזרען, זכו צאצאיהן להקים את מלכות ישראל, כאשר שמואל הנביא ימשח למלך את דוד. דבר זה מצביע כי קיים קשר אמיץ בין תכונות אלו לבין הקמת המלוכה, ואין מדובר במתן שכר שרירותי.

קיומה של המלוכה בישראל נובעת מייעודה האלוקי להוות כיסא ה' בעולם.⁸⁴ על המלוכה מוטלת האחריות להנהיג את ישראל ולהובילם

⁸³ אצל חנה מצינו שקיבלה הכרה מעלי, **שמואל** א' (א, ז'): "וַיַּעַן עָלַי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשִׁלּוֹם וְאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת שְׁלֹתָי אֲשֶׁר שְׁאַלְתָּ מֵעַמּוֹ. יח וַתֹּאמֶר תִּמְצָא שְׁפָחָתִי חָן בְּעֵינַיִךְ..."

⁸⁴ על פי הראי"ה, **אורות** (ו, ז): "מדינת ישראל יסוד כסא ה' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון".

להשגת חזונם - 'ממלכת פְּהָנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ'.⁸⁵ לצורך כך, צריכה המלכות להיוסד על הכרת ייעודה ולהתמסר למילוי תפקידה. שאיפות פרטיות של המלכות יכולות לפגוע בתעודת עם ישראל, ולהוות פרצות שיובילו לנפילתה.

לא בכדי, דוד המלך הינו היחיד מבין כל מלכי ישראל שנחקק בזיכרון האומה כדמות המנהיג הרצוי, אשר עולם נפשו הושתת על הענווה והיראה.⁸⁶ דוד זיכך בנפשו כל שאיפה ותכונה אישית בכדי לאפשר לאור האלוקי להופיע בתוכו ללא מסכים, ובכך נמשל ללבנה שבעצמיותה אינה יכולה להאיר אלא מקבלת את אורה מהשמש.⁸⁷ באופן עמוק, ביטול עצמיותו אפשר לו להכיל את התכונות הרבות הקיימות במציאות, ובכך להשתלם ולייסד מלכות האמונה על תיקון העולם.⁸⁸

⁸⁵ **שמות** (יט, ה-ו): "והייתם לי סגלה מפל-העמים, כי-לי פל-הארץ, ואתם תהיו-לי ממלכת פְּהָנִים, וְגוֹי קְדוֹשׁ...".

⁸⁶ **מסכת חולין** (פט ע"א): "...אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכס שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני... נתתי גדולה לדוד אמר (תהלים כב, ז) 'ואנכי תולעת ולא איש...".

⁸⁷ **רש"י**, (מסכת ראש השנה כה ע"א), 'דוד מלך ישראל': "נמשל כלבנה שנאמר בו (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם".

⁸⁸ על פי הראי"ה, **אורות הקודש** ג', 'העצמיות בכנסת ישראל': "מי שהוא ממדת המלכות לית ליה מגרמיה כלום, והיא מדה שהחיסרון והיתרון מתחברים בה בנושא אחד. ראוי הוא אדם זה לספוג לתוכו את הכל, וכשהוא פונה אל הטוב ומכיר איך דלית ליה מגרמיה באמת כלום, הרי הוא מוכן להיות ממולא מכל טוב, של כל המדות, כל התכונות, כל הצדדים, ואין בו שום סתירה. ויש בו עומק העצמיות כל כך עד שהדברים המתקבלים בתוכו הרי הם עצמיותו ממש...".

הכרה ציבורית

יד ויאמר לה בעז לעת האכל, גשי הלם ואכלת מן-הלחם, וטבלת פתך בחרמך; ותשב מצד הקצרים, ויצבט-לה קלי ותאכל ותשבע ותתר. טו ותקם ללקט; ויצו בעז את-נערו לאמר, גם בין העמרים תלקט ולא תקלימוה. טז וגם של תשלו לה, מן הצבתיים; ועזבתם ולקטה, ולא תגזרו בה.

בהמשך לדבריו הקודמים, בועז מעוניין לגרום לשינוי במעמדה של רות, ולפעול להכרה ציבורית בה. לשם כך, הוא מצרף אותה לסעוד יחד עם הקוצרים, ומגיש לה בעצמו פת לחם ('ויצבט לה קלי'). בניגוד לפעם הקודמת בה החליטה להגיב לדברי קרבתו, שתיקתה בפעם זו מעידה כי היא מתחילה להפנים את השינוי החיובי במצבה.

לאחר עזיבתה, בועז פונה אל נערו שהתייחסו בשלילה כלפי רות במטרה לשנות את יחסם אליה.⁸⁹ הוא מצווים להימנע מלפגוע בה, לאפשר לה ללקוט מן העומרים ואף להשמיט בכוונה מן השיבולים בעבורה ('צבתיים'). בדרך זו בועז מתכוון להביע בפני רות את הכרתו בה, ולהעניק לה שכר, ולו במקצת עבור מסירותה.

יו ותלקט בשדה עד הערב; ותחבט את אשך לקטה,
ויהי כאיפה שערים.

רות התמידה בלקיטת השיבולים עד הערב, ושכרה היה כמות גדולה של שיבולים - 'כאיפה שערים'. איפה מכילה עשרה עומרים, שכל אחד מהם

⁸⁹ בפעם הקודמת 'לבלתי נגזר', ובפעם הזאת 'ולא תקלימוה', 'ולא תגזרו-בה'. חז"ל מרחיבים נושא זה, רות זוטא (ב, טו): "...אמר בועז לנערו אל תבוז בה שהיא בת מלכים..."

מהווה שיעור מזון יומי לאדם.⁹⁰ נתון זה מלמד גם על חריצותה של רות וגם כי הדרכתו של בועז לנעריו נשאה פירות, ורות הצליחה ללקט כמות חריגה מאד מהרגיל.

המפגש עם נעמי

יח. וַתֵּשֶׂא וַתְּבוֹא הָעִיר, וַתֵּרָא תְּמוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר-לְקָטָה; וַתֹּצֵא וַתִּתֵּן-לָהּ אֶת אֲשֶׁר-הוֹתֵרָה מִשְׂבָּעָה.

חזרתה לעיר בערב אינה כהליכתה בבוקר. בתחילה, הליכתה אל השדות לוותה בהססנות ובחשש כיצד תקבל נוכח זרותה בעיר, וכעת היא חוזרת בביטחון ובזקיפות קומה לאחר הכרת בועז בה. ניתן לומר כי המילה 'וַתֵּשֶׂא' מתארת את נשיאת השעורים, אך גם את נשיאת נפשה כביטוי ליישוב דעתה. השינוי במצבה הנפשי של רות השפיע אף על מקומה בעלילה. כעת היא עומדת במרכזה ונעמי טפלה לה ומיוחסת אליה באמצעות הכינוי 'תְּמוֹתָה'.

מבטה של נעמי התמקד בכמות השיבולים שהביאה רות. כמות זו לא הייתה שכיחה בקרב המלקטים, ובפרט אצל מלקטת זרה שזוהי לקיטתה הראשונה. ייתכן שרות סברה כי ראיתה של נעמי את השיבולים מבטאת את הרעב בו היא נמצאת, ולכן נתנה לה את שאריות הארוחה שקיבלה מבוועז למען תתישב דעתה, אך לא זו הייתה הסיבה.

יט וַתֹּאמֶר לָהּ תְּמוֹתָהּ אֵיפֹה לְקַטֹּת הַיּוֹם וְאָנֹה עֲשִׂית, יְהִי מִפִּירְךָ פְּרוּךְ;

⁹⁰ על פי שמות (טו, לו): "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְקַטּוֹ מִמֶּנּוּ, אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ: עֹמֵר לְגִלְגָּלַת, מִסֶּפֶר נֶפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשׁוֹ בְּאֵהָלוֹ, תִּקְחוּ... וְהַעֲמַר עֲשִׂית הָאִיפֹה הוּא".

שאלותיה של נעמי לרות מעידות כי לא הרעב עמד מאחורי מבטה, אלא תמיהתה ורצונה לברר את אשר אירע. נעמי ראתה את השינוי הנפשי שחל אצל רות המתבטא בביטחון שקרן ממנה, והבחינה כי בידיה של רות הייתה כמות שיבולים מכובדת בתוספת לחם קלי שקיבלה בכדי לסעוד את נפשה. נקודת מוצאה של נעמי היא, שתוצאות אלו לא יכולות להיגרם בעבודת לקיטה של מתלמדת חדשה, והדבר מעיד כי דבר מיוחד התרחש בשדה.

במבט ראשון נראה כי קיימת כפילות בשאלותיה של נעמי. 'איפה ליקטת' ו'היכן עשית' הן לכאורה שאלות בעלות אותה משמעות. אולם עיון בדבר יעלה הבחנה בהבדל בין השאלות. בשאלת 'איפה לקטת היום' - מבקשת נעמי לברר את בעלות השדה בה ליקטה ואצל איזו משפחה התארחת, ודרך שאלת 'אנה עשית' - מבקשת נעמי לדעת כיצד פעלה רות לשנות את יחסם אליה, היכן 'נגעה' בהם כדי לקרוב אליה. בסיום דבריה, נעמי מקווה שהיחס הלבבי שניתן לרות נבע מהסתכלות עמוקה ומהערכה למסירות נפשה של רות, כשם שניתן "הברוך" האוחז בראייה עמוקה של המציאות - 'הי מפיך ברוך'.⁹¹ ניתן לתאר את כוונתה בסגנון חופשי, "גם מבלי לדעת את מקום הלקיטה, זהות המשפחה ואת טיב פעולתך, האדם שסוף סוף הכיר את תהליך הצטרפותך לעם ישראל, אותה הכרה שחפצת בנפשך - יהיה ברוך!".

"...ותגד לחמותה את אשר-עשתה עמו, ותאמר שם האיש אשר

עשיתי עמו היום בעז.

⁹¹ כפי שהורחב לעיל בפיסקה 'ברוך ה'.

רות משיבה בסדר ההפוך ממה שהתבקשה וחושפת את שמו של בועז בסוף. בדבריה היא מציינת פעמיים את הביטוי 'העשייה עמו', בכדי להבליט בפני נעמי את הגורם המרכזי לשינוי היחס כלפיה.

בראייה אמונית, עשייה היא פועל יוצא של רצון ויכולת, ומעצבת את המציאות על פי עולמו הפנימי של האדם. לפי הנחה זו, רות מעידה כי השינוי נגרם בעקבות עשייה משותפת עם בועז ובהובלתה. לדבריה, המציאות השתנתה כאשר עולמותיהם הפנימיים נפגשו והשתלבו למטרה משותפת.

לאור זאת עולה השאלה:

- הרי במפגש עם בועז לא תוארה עשייתה של רות, ולמה התכוונה בדבריה 'עשיתי עמו'?

במבט כולל, עשייתה של רות החלה עת החליטה להצטרף לעם ישראל ולדבוק בנעמי, ועשייתו של בועז בשדה התבטאה בהכרתו את התהליך שהיא עוברת. הנחתנו מלמדת, כי מבחינת רות השינוי במצבה חל בעקבות העשייה המשותפת של שני האישים ואינו תלוי בזהות האדם שפגשה. לכן שמו של בועז מוזכר רק בסוף דבריה.⁹²

כ וַתֹּאמֶר נְעֻמִי לְכַלְתָּהּ, כְּרוּךְ הוּא לֵה' אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֶסֶדוֹ אֶת

הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים; וַתֹּאמֶר לֵה' נְעֻמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ, מִגְּאֻלָּנוּ הוּא.

עיני נעמי אורו בשמעה את שמו של בועז, והיא חוזרת למרכז העלילה בשם נעמי. משאלת הלב 'הי מפירך כרוך' על ההכרה ברות התגשמה,

⁹² חז"ל דרשו את העשייה המשותפת בזווית אחרת, רות זוטא (ב, יט): "...שם האיש אשר עשיתי עמו, עמי אין כתיב, אלא עמו, ללמדך שיותר ממה שבעל הבית עושה עם עני, העני עושה עם בעל הבית, הבעל הבית קונה לו מצוה אחת, העני קונה לו עשר מצות...".

ובועז מכונה 'פרוץ הוא לה'. נעמי מכירה כי תפיסת עולמו של בועז צומחת מעולם האמונה, ומתוכו הוא פעל להכרת פועלה של רות. כפי שלמדנו, פעולה בה האדם מתמסר בנתינה אל האחר מעבר לשיקולי צדק ודין תחשב כחסד. לאור זאת, נעמי מעידה כי בועז התעלה מעל השיקולים הדניים את נעמי ומשפחתה לכף חובה עקב ירידתם מן הארץ, ובחר לראות את נקודת התיקון העתידית, ולכן בחר להיטיב עמם כעת. מהנחה זו דרשו חכמים כי חסדי בועז התבטאו גם בטיפול בצרכי הקבורה של מתי משפחת נעמי, על אף שנענשו מאת האלוקים עקב התנתקותם מעמם.⁹³

'וְתֹאמֶר לָהּ נְעָמִי קְרוֹב לָנוּ הָאִישׁ, מִגְּאֻלָּנוּ הוּא' - דברי נעמי נחלקים באמצעות המילה 'וְתֹאמֶר', כאשר בדרך זו מבטא הנביא כי יש כאן שני עניינים. הכרתו של בועז ברות נבעה מתוך תפיסת עולמו הרוחנית ולא בגלל קרבה משפחתית. בנוסף, נעמי מזהה כי קרבתו של בועז אינה מצטמצמת רק לקשר משפחתי אלא זוהי קרבה נפשית ואישית למצבם - 'קְרוֹב לָנוּ הָאִישׁ'.

גואל

בתחילת הפרק תואר בועז כי הוא ממשפחת אלימלך, וכעת נעמי מבטאת את המשמעות של קרבה זו - 'מִגְּאֻלָּנוּ הוּא'. המקרא מרבה להשתמש בביטויי הגואל והגאולה בנושאים רבים, כאשר המשותף לכולם הוא תיאור מציאות שנוצרה בדיעבד

⁹³ **רות רבה** (ה, י'): "ותאמר נעמי ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו עם החיים שזנן ופרנסן, ועם המתים שנטפל להם בתכריכיהם".

ומשועבדת לתוצאה שאינה רצויה. בבסיסה של מציאות זו קיימת שאיפה להיגאל מכוח הצדק והמוסר, על מנת להביאה למצב מתוקן.⁹⁴ תיאור נעמי את בועז כגואל מבטא את יחסה הנפשי למציאות בה היא חיה. בבקשתה לתיקון המצב היא מניחה כי גורלה נשזר עם גורל רות, ותיקון המצב יתאפשר בגאולת שתיהן - 'מִגְאֻלָּנוּ'. בענייננו עולה החובה המוסרית כי נחלת המת העומדת להימכר צריכה להיגאל על ידי קרוב המשפחה, בכדי שנחלת המשפחה לא תעבור לידי זרים. בניגוד לדין התורה המפריד בין ייבום לגאולת הקרקע, רות ובוועז יבקשו לכרוך את שני העניינים זה בזה. גאולת הקרקע של אלימלך המנוח תתקיים עם נשיאת רות האלמנה לאשה, אף שלא מתקיימים בעניינה התנאים המכשירים ייבום.⁹⁵ לאור זאת עולה השאלה:

- מה ראו לכרוך את גאולת נחלת המת עם נישואי האלמנה?
 לשני העניינים קיים מכנה משותף של לקיחת אחריות משפחתית במקרה של אסון משפחתי, חלילה.
 בימי קדם, רוחה של מצוות הייבום היוותה מקור השראה לחכמי הדור, אשר בחרו להוסיף על הדין המקורי את מידת החסד באמצעות הרחבת נושאי החובה. הדאגה לשלמות המשפחה ונחלתה הוטלה לא רק

⁹⁴ **גאולת שדה**: ויקרא (כה, כה): "פי ימוך אחיך, ומכר מאתחיתו וְכֹא גָאֵלוּ הַקְרֹב אֵלָיו, וְגָאֵל אֶת מִקְפָּר אָחִיו", ירמיהו (לב, ח): "...כִּי-לֹךְ מִשְׁפַּט הַיְרֵשָׁה וְלֹךְ הַגְּאֻלָּה..."; **גאולת קרוב משפחה**: ויקרא (כה, מז-מט): "אֲחֵרֵי נִמְכָּר, גָּאֵלָהּ תִּהְיֶה-לוֹ: אֶחָד מֵאָחִיו, יְגָאֵלֶנּוּ; או-דָדוֹ או כֵן-דָדוֹ, יְגָאֵלֶנּוּ, או-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, יְגָאֵלֶנּוּ"; **גואל הדם**: במדבר (לה, כא): "...גָּאֵל הַדָּם, יָמִית אֶת הַרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ-בוֹ"; **הצלה על ידי אלוקים: שמות** (ו, ו): "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם... וְגָאֵלְתִּי אֶתְכֶם בְּרוּעַ נְטוּיָה...".

⁹⁵ התנאי הבסיס בייבום הוא כי אלמנה והיבם צריכים להיות גיסים - דבר שלא מתקיים בענייננו, שהרי רות נישאה לבן דודו של בועז. בהמשך הנושא יורחב.

על המשפחה הגרעינית, אלא גם על המשפחה המורחבת שמעיקר הדין פטורים מהחיוב. התפיסה המוסרית של דורות אלו הניחה כי גאולת הקרקע ונישואי האלמנה הם עניין אחד - שלמות המשפחה. ולכן קיימת על כך אחריות משפחתית כוללת.⁹⁶

דבקות

כא ותאמר רות המואבית: גם כי-אמר אלי עם-הנערים אשר לי תדבקין עד אם-כלו את כל-הקציר אשר-לי. כב ותאמר נעמי אל-רות כלתה: טוב בתי כי תצאי עם-נערותי, ולא יפגעו-בך בשדה אחר. כג ותדבק בנערות בעו ללקט עד כלות קציר השערים וקציר החטים; ותשב את חמותה.

לאחר שרות שמעה כי בועז הוא גואל, היא חיזקה את דברי נעמי ותיארה כי אכן בועז החל ליישם את קרבתו כגואל על ידי הדרכתו שתדבק עם נערי.

בהשוואה בין תיאורה של רות לבין מפגשה עם בועז נמצא כי קיים הבדל, בעוד שבועז הנחה אותה להידבק עם נערותיו ('זכה תדבקין עם נערתי'), רות ציינה כי הדריך אותה להידבק עם נערי ('עם הנערים אשר

⁹⁶ על פי רמב"ן (בראשית לח, ח): "היו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה ביבום האח, והוא הראוי להיות קודם בו ואחריו הקרוב במשפחה, כי כל שארו הקרוב אליו ממשפחתו אשר הוא יורש נחלה יגיע ממנו תועלת, והיו נוהגים לישא אשת המת האח או האב או הקרוב מן המשפחה... וחכמי ישראל הקדמונים, מדעתם העניין הנכבד הזה הנהיגו לפנים בישראל, לעשות המעשה הזה בכל יורשי הנחלה, באותם שלא יהיה בהם איסור השאר, וקראו אותו גאולה. וזהו עניין בועז וטעם נעמי והשכנות. והמשכיל יבין".

לי תִּדְבְּקִין). שינוי זה הוביל את חכמים לדרוש כי זוהי עדות לרקעה המואבי המתבטא בחוסר צניעות.⁹⁷

באופן מעמיק, ניתן לומר כי מאחורי דו השיח מתנהל מפגש של עמדות. נקודת המוצא של רות היא כי הרגשתה כמואביה ('וַתֵּאמֶר רות הַמּוֹאֲבִיָּה') תימשך עד אשר תדבק ותיגאל, והיא רואה את הדבקות בנעריו של בועז כאפשרות לגאולה אישית. נעמי דוחה את דבריה ומנחה אותה כחמה לכלתה לצאת עם נערות בועז בלקיטה ולהתערות עימהן, כיוון שלקיטה בשדות אחרים עלולה לגרום לסיכון.

בלב נעמי מתחילה לצמוח המחשבה כי גאולתה של רות תצא לפועל על ידי בועז, אך הזמן עדיין לא הוכשר לכך. בזמן שרות מלקטת בשדה עם נערות בועז, נעמי מתחילה לחשוב כיצד ניתן יהיה לממש את גאולתה של כלתה בידי בועז.

⁹⁷ **רות רבה** (ה, יא): "אמר רבי חנין בר לוי בודאי מואביה היא זו הוא אמר וכה תדבקין עם נערותי, והיא אמרה עם הנערים אשר לי..."